

שליחות לדבר עבירה

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מב עמוד ב
והא דתנן: השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, שילח ביד פיקח - פיקח חייב; ואמאי? נימא: שלוחו של אדם כמותו! שאני התם, דאין שליח לדבר עבירה, דאמרין: **דברי הרב ודברי תלמיד - דברי מי שומעים?** והדתניא: שליח שלא עשה שליחותו - שליח מעל, עשה שליחותו - בעל הבית מעל; כי עשה שליחותו דבעל הבית - בעל הבית מיהא מעל, אמאי? נימא: אין שליח לדבר עבירה! שאני מעילה, דילפא חטא חטא מתרומה, מה תרומה משוי שליח, אף מעילה משוי שליח. ונילף מינה! משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. מעילה - הא דאמרן. שליחות יד מאי היא? דתניא: על כל דבר פשע - בש"א: לחייב על המחשבה כמעשה, ובה"א: אינו חייב עד שישלח בו יד, שנאמר: אם לא שלח ידו וגו'; אמרו ב"ש לב"ה: והלא נאמר על כל דבר פשע! אמרו להם ב"ה לב"ש: והלא נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו! אמרו ב"ש לב"ה: א"כ, על כל דבר פשע למה ליה? שיכול אין לי אלא הוא, אמר לעבדו ולשלוחו מנין? ת"ל: על כל דבר פשע. הניחא לב"ה, אלא לב"ש דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה,

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מג עמוד א
נילף מינה! משום דהוה מעילה טביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. מעילה - הא דאמרן. טביחה ומכירה - מאי היא? אמר קרא: וטבחו או מכרו, מה מכירה ע"י אחר, אף טביחה על ידי אחר. דבי ר' ישמעאל תנא: או - לרבות את השליח. דבי חזקיה תנא: תחת - לרבות את השליח. הניחא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר? גלי רחמנא בשחוטי חוץ דם יחשב לאיש ההוא דם שפך, הוא - ולא שלוחו. אשכחן גבי שחוטי חוץ, בכל התורה מנלן? דיליף משחוטי חוץ. אדיליף משחוטי חוץ, ניליף מהנך! הדר כתב רחמנא: ונכרת האיש ההוא, אם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לכל התורה כולה. ולמ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, הני ההוא ההוא מאי דריש בהו? חד, למעוטי שנים שאוחזים בסכין ושוחטים; וחד, הוא - ולא אנוס, הוא - ולא שוגג, הוא - ולא מוטעה. ואידך? מהוה ההוא. ואידך? הוא ההוא לא דריש.

והא דתני: האומר לשלוחו צא הרג את הנפש - הוא חייב, ושולחיו פטור; שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא: שולחיו חייב, שנא': אותו הרגת בחרב בני עמון; מאי טעמיה דשמאי הזקן? קסבר: שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, והוא ההוא לא דריש. ואיבעית אימא: לעולם דריש, ומאי חייב? חייב בדיני שמים. מכלל דת"ק סבר: אפילו מדיני שמים נמי פטור? אלא דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו. ואיבעית אימא: שאני התם, דגלי רחמנא אותו הרגת בחרב בני עמון. ואידך? הרי לך כחרב בני עמון, מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו, אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו; מאי טעמא? מורד במלכות הוה, דקאמר ליה: ואדוני יואב וכל עבדי אדוני על פני השדה חונים. אמר רבא, את"ל סבר שמאי: שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, והוא ההוא לא דריש, מודה באומר לשלוחו צא בעול את הערוה ואכול את החלב - שהוא חייב, ושולחיו פטור, שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב.

רש"י מסכת קידושין דף מב עמוד ב

נימא שלוחו של אדם כמותו - יתחייב שולחו ולא השליח.

אין שליח - חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאיליו.

שליח שלא עשה שליחותו - גבי הקדש קאי שהיו אצלו מעות הקדש וטעה כסבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שולחו. אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל - ומביא קרבן מעילה.
חטא חטא מתרומה - לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:): כתיב הכא וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתוב בתרומה באוכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא.
משוי שליח - להרמתה.

ונילף מינה - לכל דבר עבירה דיש שליח.

שליחות יד - בפקדון.

על כל דבר פשע - בתר אם לא שלח ידו כתיב.

לחייב על המחשבה - או על הדיבור שאם אמר או חשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה. אין לי - שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו.

רש"י מסכת קידושין דף מג עמוד א

ניליף מיניה - ממעילה.

מה מכירה - אינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר והלוקח לוקח.

אף טביחה - אפילו טביחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד' וה'.

או מכרו - לרבות אפילו שליח.

תחת השור תחת השה - דחד מינייהו יתירה הוא ודרוש לרבות שאם מינה שליח תחתיו לטבוח חייב הגנב.

מאי איכא למימר - נילף מיניה דיש שליח לדבר עבירה.

הוא ולא שלוחו - גרסין.

ולמ"ד אין מלמדין - ולית לן למילף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה ומסברא אין שליח דאית לן למימר דיש

לו לשמוע דברי הרב והני ההוא ההוא מאי דריש בהו.

למעוטי שנים אוחזין וכו' - שפטורין מחטאת דשחוטי חוץ.

ההוא ולא אנוס - דההוא משמע שיהא בהוייתו וביישוב דעתו.

קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים - ויליף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה והני ההוא דריש להו

חד למעוטי שנים אוחזים וחד למעוטי אנוס ולית ליה דרשה דהוא ההוא.

מכלל דת"ק כו' - בתמיה.

דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו - לשמאי מיחייב דינא רבה בעונש גדול ולת"ק לא מיענש כולי האי כהורג עצמו

אלא כגורם.

ואדוני יואב - זהו מרד שקראו אדון בפני המלך.

אם ת"ל - דהאי חייב דקאמר שמאי בדיני אדם קאמר ויליף ממעילה וטביחה וקסבר שני כתובים הבאים כאחד כו'

אפ"ה מודה הוא באומר כו' הואיל ונהנה שליח זה.

סמ"ע סימן קפב ס"ק ב

[ב] חוץ מלדבר עבירה. דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין [קדושין מ"ב ע"ב], ויכול המשלח לומר סברתי

שלא ישמע לי לעשותו, לכך אין המשלח חייב. אבל אם אין השליח בר חיובא, לא שייך האי טעמא:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

ואמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: קטנה אין לה חצר, ואין לה ארבע אמות. ורבי יוחנן משום רבי ינאי אמר:

יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. במאי קמיפלגי? מר סבר: חצר משום ידה איתרבאי, כי היכי דאית לה יד - חצר

נמי אית לה. ומר סבר: חצר משום שליחות איתרבאי, וכי היכי דשליחות לית לה - חצר נמי לית לה. - מי איכא מאן

דאמר חצר משום שליחות איתרבאי? והתניא: [לגבי גניבה שאם נמצא הגניבה] בידו - אין לי אלא ידו, גגו חצירו

וקרפיפו מנין? תלמוד לומר המצא תמצא - מכל מקום. ואי סלקא דעתך חצר משום שליחות איתרבאי אם כן מצינו

שליח לדבר עבירה {שהחצר קונה משום שליחות, והוי "שליח" של הבעלים לגנוב את החפצה}, וקיימא לן: אין

שליח לדבר עבירה! - אמר רבינא: היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה - היכא דשליח בר חיובא הוא, אבל

בחצר דלאו בר חיובא הוא - מיחייב שולחו. - אלא מעתה, האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בני חיובא נינהו

הכי נמי דמחייב שולחן? - אמרת: אשה ועבד בני חיובא נינהו, והשתא מיהא לית להו לשלומי. דתנן: נתגרשה האשה, נשתחרר העבד - חייבין לשלם. **רב סמא אמר: היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה - היכא דאי בעי עביד, ואי בעי לא עביד. אבל חצר, דבעל כרחיה מותיב בה - מחייב שולחו.** מאי בינייהו? - איכא בינייהו כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה. אי נמי, איש דאמר לה לאשה: אקפי לי קטן. להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד, אי בעי לא עביד - לא מחייב שולחו, הכא נמי אי בעי עביד אי בעי לא עביד - לא מחייב שולחן. להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא - מחייב שולחו, הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו - מחייב שולחן.

(שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף י' עמוד ב)

היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא. בין האי טעמא בין טעמא היכא דאי בעי עביד משום דילפינן דומיא דשחוט חוץ וכו'. ודבר תימה הוא בסברא זו דבשביל שהשליח בר חיובא הוא כגון כהן שאמר לכהן לקדש לו אשה גרושה מיפטר משלח ואם היה השליח ישראל היה המשלח חייב דמאי נפקא לן מינה אם הוא ישראל או כהן. **ויש לומר דכהן הוא מוזהר על גרושה ראוי ליזהר יותר מישראל וכשהשליח כהן סבר המשלח שלא ישמע לו השליח לקדש כדאמר בקידושין דברי הרב וכו' ומיהו גם כשהשליח ישראל נמי הוה לן למימר דאין עושה שליח לקדש מטעם זה שייך בו דברי הרב דאיהו נמי עבר משום ולפני עור וגו' אלא לא קאי ההוא טעמא בקידושין במסקנא דהתם לא צריכא כלל. ומכל מקום יש ללמוד קצת דומיא דהנהו בעינן כדפרישית והא דפריך התם ממעילה לפי אותו טעם של דברי הרב אף על גב דמעילה בשוגג היא שפיר פריך כדפרישנא שם שיודע התלמוד דאפילו בנזכר שליח דהוי מזיד מחייבין ליה לבעל הבית כשעשה שליח שליחותו כדמוכח בפרק בתרא דמעילה. תוספות שאנץ:)**

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף כט עמוד א

ואמרינן תו מנין שאין טוענין למסית מנחש שהסית את האשה למרוד במקום ולעבור על דבריו וחייבו הקדוש ברוך הוא על כך ואף על פי שהיה לו לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכי מפני דברי היה להן להניח דברי המקום וכיון שלא טען לעצמו לא טען לו הקדוש ברוך הוא ואם תשאל טעמא דלא טעין הכי הא טעין הכי טענתיה טענתא והרי מסית דקרא אף על גב דלא ציית ליה ניסת ולא נעבדה עבירה על פיו חייב כדתנן (לקמן ס"ז א) אמר לשנים והן עדין מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו וכל שכן היכא דציית ליה דלא מצי טעין דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין שאני מסית דע"ג דחמיר ורחמנא אמר לא תחמול ולא תכסה עליו כי קאמרינן הכא במסית דעלמא דומיא דנחש דמירינן ביה ושמעין מינה דמסית דכל התורה כולה לבד מע"ג לא מיפטר אלא היכא דטעין אבל אי לא טעין לא טענינן ליה וש"מ **דהא דקי"ל בעלמא דאין שליח לדבר עבירה דוקא היכא דטעין משלח דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין אבל היכא דלא טעין מחייב:**

תוספות מסכת קידושין דף מב עמוד ב

אמאי מעל נימא אין שליח לדבר עבירה - תימה הא ע"כ מיירי בשוגג דאי במזיד ליכא מעילה דאין מעילה במזיד {דין פנימי במעילה שאין מעילה במזיד, ואינו חייב חומש} **א"כ יש שליח לדבר עבירה דלא שייך למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים כיון שהוא שוגג דהכי נמי משמע בפ' מרובה (ב"ק דף עט.) דקאמר הרי שגג טלה מן העדר ואמר לכהן טול טלה זה שהוא שלי או נתנו לכהן לבכורות בנו והראה לו בטלה של חברו ומסיק דמיד שהוציאו הכהן מרשות בעלים נתחייב הגגב במשיכת הכהן והקשה ר"י התם אמאי חייב הגגב נימא אין שליח לדבר עבירה ותירץ כיון שאין הכהן יודע שהוא בא מגגיבה לא שייך למימר דברי מי שומעין **ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' דנזכר השליח קאמר דמעל בעל הבית והשתא פריך אמאי מעל נימא אין שליח לדבר עבירה דדברי****

הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואף על גב דנזכר השליח מעל בעל הבית כדמוכח במעילה (דף כא.) דתני נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח השליח מעל נזכרו שניהם חנוני מעל והטעם לפי דמעילה אינו אלא בשוגג כדפרישית לפיכך מעל אותו שלא נזכר ואותו שנזכר מזיד הוא מ"מ דוקא אם נזכרו שניהם הא אם נזכר השליח לבד בעל הבית מעל.

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף מב עמוד ב
שאני התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרין דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. פירוש טעמא קאמרין שהוא כן על הרוב, מיהו דינא דאורייתא הוא כדלקמן ואפילו היכא דליתיה להאי טעמא כגון שהוא שוגג וכיוצא בזה, וכדאמרין בבבא מציעא בפ"ק (י' ב') אם המצא תמצא בידו הגנבה אין לי אלא ידו גגו חצרו מנין תלמוד לומר המצא תמצא מכל מקום, ופרכין והא אין שליח לדבר עבירה ופרכין כי אמרין אין שליח לדבר עבירה הני מילי היכא דשליח בר חיובא לאפוקי חצר דלאו בר חיובא, אי נמי כי אמרין אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי שליח עביד אי בעי לא עביד לאפוקי חצר דעל כרחא עבדא, מאי בינייהו כהן שאמר לישראל קדש לי גרושה אי נמי איש דאמר לאשה אקפי לי קטן, למאן דאמר שליח בר חיובא הא (נמי) לאו בר חיובא ומיחייב משלח, למאן דאמר אי בעי לא עביד הני נמי אי בעי לא עבדי ומיפטר משלח, ואף על גב דלא שייך למימר בהו דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, דהא לא מיפקדו כלל שלא לקדש גרושה לכהן ושלא תקיף אשה קטן דהא ליתה בבל תקיף, ואין לדחות ולומר דאע"ג דלא מיפקדו בהכי בפרט הא איכא לפני עור לא תתן מכשול, דאפילו משום לפני עור לא תתן מכשול ליכא כדפרישית (ב"מ שם), דאפילו בכהן שקדשה לעצמו ליכא איסור עד דבעיל, וכיון דכן ליכא משום לפני עור, והיינו דאמרין דשליח לאו בר חיובא, אלא ודאי כדאמרן והכי נמי מוכח בכל דוכתא.
והיינו דאקשינן אהא דתניא שליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל ואמאי נימא אין שליח לדבר עבירה, והא התם דהוי שליח שוגג ואפילו הכי פרכין דנימא אין שליח לדבר עבירה ואף על גב דלא שייך למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, אלא שיש לדחות דלאו משוגג פרכין דההוא ניחא דליחייב בעל הבית, אלא ממזיד פרכין דקיימא לן שאם נזכר השליח ולא נזכר בעל הבית מעל כיון דנזכר שליח, הא איכא למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, ולא נהירא דהא מתניתין דנקטינן ביד למיפרך מינה בשוגג [היא], ואידך דנזכר שליח ולא נזכר בעל הבית הוה לן לאתווי אלא ודאי כדאמרן, ותדע דאפילו בשוגג שייך האי טעמא דאנן אמרין אילו ידע האי שליח דהקדש הוא לא הוה ליה שליח כי דברי הרב שומעים והוה ליה שליח בטעות ובטל שליחותו וחשוב כעושה מעצמו בשוגג, כנ"ל.

חידושי הגר"ח קידושין דף מב עמוד ב - בענין אין שליח לדבר עבירה

בתוס' ב"מ דף י' ע"ב ד"ה דאמר הביאו פלוגתא אי במקום שאין שליח לדבר עבירה השליחות בטלה או דהמעשה קיים רק דעונשין את השליח עיין שם, ויש להביא ראיה לשיטות דהמעשה קיים ורק דהוי דין בעונש מהא דאיתא במעילה כא ע"א לגבי מעילה אם שלח ביד חש"ו אם עשו שליחותו בעה"ב מעל, ובגמ' פריך והא לא בני שליחותא נינהו, אמר ר"א עשאום כמעטן של זיתים או כמעשה קוף וחייב עיין שם, וחזינן דבמעילה מהני אף ע"י הני דלאו בני שליחותא נינהו דלא בעינן לדיני שליחות, וצ"ע דמאי קאמר הגמ' דהוי מעילה וטביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד דיחייב שליח לדבר עבירה הא במעילה ל"ה מדין שליחות, וחזינן מהכא דיסוד הדין של אין שליח לדבר עבירה הוא כדאיתא בב"ק דף עא ע"א וכי זה חוטא וזה מתחייב, דהיינו דאי אפשר לענוש אדם על מעשהו של חבירו, וע"כ במעילה לא איכפת לן דל"ה מדין שליחות דסוף סוף עונשים אותו על מעשה חבירו, ומוכח כשיטות שאין שליח לדבר עבירה הוי פטור בעונש ולא בעצם הדין שליחות, דהא במעילה בכלל ל"ה מדין שליחות. ובזה א"ש החילוקים של

הגמ' בב"מ דף י' ע"ב דדוקא בבר חיובא לחד לישנא ואי בעי עביד לחד לישנא אשלד"ע, דהוי סברא בעונש שאין לחייב המשלח כשהשליח בר חיובא והוא קודם להמשלח.

ברשימות תלמידים במקו"א מובא יסוד דברי הגר"ח הנ"ל - מפי בנו הגר"מ זצ"ל - ביתר ביאור: הגר"ח זצ"ל אמר, דכל דינא של אין שליח לדבר עבירה אינו דין והלכה מיוחדת בהלכות שליחות בדינא של שלוחו של אדם כמותו, דלדבר עבירה לא נאמרה כל הלכתא דשליחות, אלא דעיקר הדין של אין שליח לדבר עבירה נאמר במעשה עבירה וחיובה, דאין מעשה עבירה והאיסור של אחד חל ומצטרף לגבי השני, והוא הלכה מסויימת בדיני עבירת איסורין, דאין אחד עובר וחייב ע"י השני. והביא ראי' לדבריו מהסוגיא דקידושין דף מ"ב דהגמ' מקשה על המשנה דמעילה (דף כ') עשה שליחותו בעה"ב מעל וכו' אמאי נימא אין שליח לדבר עבירה, ולכאורה קושית הגמ' צ"ע, הא חיוב מעילה לאו מדין שליחות הוא, דהא גם שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו שליחותו בעה"ב חייב, כדאיתא במשנה במעילה דף כ"א, וא"כ נהי דאין שליחות לדבר עבירה ולא חלה שליחות על דבר עבירה, אבל מ"מ יהא חייב במעילה דלא בעינן שליחות, ולא גרע משלח ביד חש"ו דחייב. ומוכח מזה דכל דינא של אין שליח לדבר עבירה לא נאמר בהלכות שליחות ובחלות השליחות דאינה חלה שליחות לד"ע, אלא בהלכות עבירת איסורין ומעשה עבירה, דאין מעשה איסור של אחד חל ומצטרף לגבי השני, וגם בשליחות אף דאמרינן שלוחו של אדם כמותו, מ"מ הרי צריכין לחייב את המשלח על מעשה העבירה של השליח, ועל זה נאמרה ההלכה של אשלד"ע, דאין אחד חייב ועובר ע"י מעשה השני. ואין זה שייך לשליחות, דמדין שליחות באמת היתה שליחות חלה, אלא דגם ע"י דין שליחות לא נוכל לחייב את המשלח. וא"כ שפיר מייתי הגמ' ממעילה ומקשה אין שליח לדבר עבירה, דהא נמצא דאין זה שייך לשליחות, אלא לדין מעשה עבירה ועבירת איסורין דאין אחד חייב ע"י השני ואין מעשה השני מצטרף לו, א"כ אמאי חייב במעילה.

שיטה לא נודע למי קידושין מב ב

**כי עשה שליחותו מיהא בעל בית מעל
ואמאי נימא אין שליח כו'. וא"ת והא טעמא
דאין שליח לדבר עבירה משום דדברי הרב
ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והכא הא לא
ידע שליח דמשל הקדש קא"ל בעל הבית
לאתויי, י"ל כל היכא דאלו הוה שליח מזיד
הוה אמרינן דשליח מחייב, כי הוי שוגג נמי
שליח הוה לן לחיובי קרבן מעילה, דבטלה
תורת שליחות בדבר עבירה.**

הסבר אחר בר"ח

חידושי הגר"ח קידושין דף מב עמוד ב

ונראה לומר באופן אחר הא דלא מהני שליחות במצוה, דכל מאי דמהני שליחות הוא רק כשהמשלח בעלים על דבר השליחות, דכל מקור הדין של שליחות הוא מגיטין וקדושין ותרומה דשם הוא בעלים על דבר השליחות, וכמו שמצינו במילתא דליתא בתנאי ליתא בשליחות דכשאינו יכול להתנות הוי ראייה שהוא לא בעלים על הדבר, וע"כ במצות שאינו בעלים לא מהני שליחות, והא דאיתא בשמאי הזקן דמהני שליחות לדבר עבירה אף דאינו בעלים, נראה דזה נתחדש בפסוק דאותו הרגת בחרב בני עמון וכדאיתא בקידושין דף מג. [א"ה, ועי' ברכ"ש קידושין סי' כ שהביא בשם הגר"ח עוד ביאור בזה].